

บทที่ 2 ทฤษฎีและกรอบวิเคราะห์

กรอบการวิเคราะห์ “บทบาทและการปรับตัวของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนไทยต่ออุตสาหกรรมรถยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ในทศวรรษ 1990” ประกอบด้วยแนวคิดวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ

2.1 แนววิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในกระแสเศรษฐกิจสังคมโลก และบทบาทของ
บริษัทข้ามชาติ

2.2 แนววิเคราะห์ว่าด้วยนโยบายอุตสาหกรรมจากภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนใน
การร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก (Global Economy)

โดยมีหน่วยเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งในและต่างประเทศแสดงความสัมพันธ์ (ดูแผนภาพ

2.1 : ความสัมพันธ์ของกลไกเศรษฐกิจในกระแสเศรษฐกิจ สังคมโลก)

✓ 2.1 แนววิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในกระแสเศรษฐกิจสังคมโลกและบทบาทของบริษัทข้ามชาติ

แนวคิดว่าด้วยการวิเคราะห์บทบาทของบริษัทข้ามชาติต่อการเปลี่ยนแปลงในกระแสเศรษฐกิจสังคมโลก โดยทั่วไปมักชี้ว่าลักษณะสำคัญของบริษัทข้ามชาติ คือ การมีความสามารถเข้าถึงการวางแผนและควบคุมทรัพยากร วัตถุดิบในกระบวนการผลิต การค้า และการลงทุน สามารถแสวงหากำไรส่วนเกินจากสภาพตลาดผูกขาด (Monopoly) หรือตลาดการแข่งขันน้อยราย (Oligopoly) เนื่องจากความสามารถด้านเงินทุน เทคโนโลยี มีการลงทุนพัฒนา วิจัยเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสร้างเสริมความสามารถในการแสวงหา และยึดกุมกำไรส่วนเกินนี้ โดยผ่านการลงทุนข้ามชาติไปยังประเทศผู้รับการลงทุนที่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบสอดคล้องกับความต้องการ เช่น ความพร้อมด้านวัตถุดิบ ทรัพยากร ระดับเทคโนโลยี แรงงานราคาถูก ฯลฯ อิทธิพลและความสามารถนี้เอง ส่งผลให้บริษัทข้ามชาติสามารถมีบทบาทต่อกระแสเศรษฐกิจ สังคมโลกโดยผ่านการลงทุนข้ามชาติ และเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศแบบใหม่ (The international division of labor) และการค้า การผลิตระหว่างประเทศภายใต้ความเป็นบริษัทข้ามชาติเดียวกัน (Intra-firm trade & production)

งานศึกษาของ John Kenneth Galbraith [1973,1977] นักเศรษฐศาสตร์แนวสถาบันสรุปว่าสถาบันที่ส่งผลเปลี่ยนแปลงต่อเศรษฐกิจ สังคมโลก ไม่ใช่ภาครัฐ หรือภาคเอกชนใดๆ แต่คือ บริษัทอุตสาหกรรมสมัยใหม่ (Modern corporation) โดยชี้ถึงบทบาท อิทธิพลของสถาบันนี้ว่า

ภายใต้สภาพการพัฒนาในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยเฉพาะความก้าวหน้าด้านการพัฒนาเทคโนโลยี และการจัดการองค์กรในการวางแผนการผลิต การค้า ทำให้บริษัทอุตสาหกรรม ขนาดใหญ่เหล่านี้มีบทบาทสร้างอิทธิพลในลักษณะเป็นผู้ผลิตในตลาดแข่งขันน้อยราย

ความมีอิทธิพลของบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาตินี้ มิได้ทำให้น่วยผลิต หรือธุรกิจ อุตสาหกรรมขนาดเล็กล้มละลาย หรือเลิกกิจการไป แต่จะมีอำนาจและบทบาทการผลิตเพียงส่วน น้อย ในสภาพที่มีทั้งหน่วยธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และบริษัทอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อยู่ ร่วมกันนี้ทำให้เกิดสภาพเศรษฐกิจ 2 ระบบในสังคมทุนนิยม คือ ระบบตลาด (Market system) และระบบการวางแผน (Planning System)

ระบบการวางแผนเกิดขึ้นเนื่องจากกระบวนการผลิต และการจัดการต่างๆ ของ บริษัทอุตสาหกรรมต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูง มีการลงทุนสูงและอาศัยระบบการแบ่งงานกันทำ เฉพาะด้านมาก สภาพดังกล่าวทำให้บริษัทอุตสาหกรรมจำเป็นต้องมีการทำงานโดยอาศัยการ วางแผนในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นต้นทุน แรงงาน วัตถุดิบ การตลาด การผลิต การที่ต้องใช้ ระบบการวางแผนเพื่อลดความเสี่ยงอันเนื่องจากปัญหาความไม่แน่นอนของกลไกตลาด และสามารถควบคุมสภาพแวดล้อม และผลที่จะเกิดขึ้นได้

ในขณะที่ Gary Gereffi (1995: 3-8) ได้เสริมว่า ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมทำให้การสื่อสารสามารถทำได้โดยประหยัดทั้งเวลา สถานที่และค่าใช้จ่าย ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของโลกเป็นหมู่บ้านเดียวกันที่เรียกว่า "หมู่บ้านโลก" (Global village) อีกทั้งแนวโน้มทิศทางเศรษฐกิจ โลกที่มุ่งการค้าเสรี ภายใต้กระแสการค้าเสรีนี้ที่ ก่อให้เกิดลักษณะที่เรียกว่า ทุนนิยมหมู่บ้านโลก (The Global capitalism) ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

2.1.1 การมุ่งเน้นการแข่งขันในระดับโลก [Global competition] และการเกิดขึ้นของ ศูนย์การผลิตใหม่ๆ

2.1.2 การพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีใหม่ๆ

2.1.3 การพัฒนาและแพร่ขยายของการปฏิรูปโครงสร้างองค์กรในบริษัทข้ามชาติ

2.1.4 การพัฒนาทางระบบการเงินโลกที่หลากหลาย

2.1.5 การเปลี่ยนแปลงบทบาทรัฐทั้งต่อปัจจัยในประเทศและภายนอกประเทศ

2.1.1 การมุ่งเน้นการแข่งขันในระดับโลก และการเกิดขึ้นของศูนย์การผลิตใหม่ๆ

จากเงื่อนไขการแข่งขันในระดับโลก ทำให้ประเทศนักลงทุนมุ่งแสวงหาฐานที่ตั้งโรงงานที่มีค่าจ้างแรงงานราคาถูก มีความพร้อมด้านประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการย้ายฐานการผลิต

ฐานการลงทุนเพื่อแสวงหาความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ เกิดศูนย์การผลิตใหม่ๆ ทดแทนศูนย์การผลิตเดิมที่สูงสูญเสียความได้เปรียบบางประการไปอันเกิดจากสาเหตุ เช่น ค่าจ้างแรงงานสูง อัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เอื้อต่อการสนับสนุนการแข่งขัน

2.1.2. การพัฒนาอุตสาหกรรมทางเทคโนโลยีใหม่ๆ

นอกเหนือจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีไมโครอิเล็กทรอนิกส์ส่งผลเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อกระบวนการผลิต เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการออกแบบสินค้า [Computer-aided designed : CAD] ช่วยในการผลิต [Computer-aided manufacture : CAM] ถึงการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยจัดระบบการผลิตแบบยืดหยุ่น [Flexible manufacturing systems] รวมถึงการจัดระบบการผลิตแบบทันเวลา [Just in time manufacturing system] ที่ช่วยให้ระบบการผลิตมีความยืดหยุ่น ประหยัดเวลา และลดต้นทุนการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง ตอบสนองความต้องการผู้บริโภคที่รวดเร็วสอดคล้องความต้องการ

2.1.3. การพัฒนาและแพร่ขยายของการปฏิรูปโครงสร้างองค์กรในบริษัทข้ามชาติ

เครือข่ายที่กว้างขวางของบริษัทข้ามชาติ ตลอดจนบทบาทการแข่งขันกันทำในระหว่างเครือข่ายที่กระจายไปแต่ละภูมิภาค ทำให้การวิเคราะห์ในเรื่องการพัฒนาและแพร่ขยายของการปฏิรูปโครงสร้างองค์กร จำเป็นที่จะต้องพิจารณาในรายละเอียดให้ครอบคลุมจากกรอบพิจารณาที่เรียกว่า Global commodity chains ซึ่งรายละเอียดจะอยู่ในส่วนต่อไป

2.1.4. การพัฒนาทางระบบการเงินโลกที่หลากหลาย

ระบบการเงินโลก (Global financial system) เป็นสถาบันกลไกการเงินที่สำคัญในการดำเนินการผลิต และการค้าระหว่างประเทศโดยมุ่งทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจโลกสู่กลไกตลาด รวมถึงการผลักดันแนวทงนโยบายการพัฒนาที่มีต่อประเทศกำลังพัฒนาสู่ทิศทางเสรีนิยม

2.1.5. การเปลี่ยนแปลงบทบาทรัฐต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจในกระแสโลกาภิวัตน์

บทบาทรัฐปรับการดำเนินการในทิศทางมุ่งการค้า การแข่งขันเสรี แทนการปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ และดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภายใต้กรอบกติกา GATT โดยผ่านนโยบายอุตสาหกรรม นโยบายการค้า และนโยบายส่งเสริมการลงทุน

ด้วยลักษณะทุนนิยมหมู่บ้านโลกภายใต้กระแสการค้าเสรีนี้เองการมุ่งเน้นการแข่งขัน โดยบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติ จึงทำให้เกิดลักษณะสำคัญ คือ

o อุตสาหกรรมสมัยใหม่มีลักษณะการแบ่งงานกันทำโดยมาร่วมผนวกกิจการทางการผลิต และการค้าเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน (Integrated system of Global trade & Production) เกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมสาขาในแต่ละประเทศที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในการผลิตสาขาอุตสาหกรรมนั้นๆ [Specialize branches of manufacturing]

o ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ต่างมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการผลิตของสาขาอุตสาหกรรมหนึ่งๆ หรือชิ้นส่วนหนึ่งๆ ทำให้เกิดลักษณะของการแยกกิจกรรมการผลิตเป็นส่วนๆ (Fragmentation) และการโยกย้ายฐานหรือกิจกรรมการผลิตที่เป็นส่วนๆ นี้ไปดำเนินการผลิตในขนาดการผลิตระดับโลก (Global Scale) ในประเทศที่มีความเชี่ยวชาญนั้นๆ โดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โทรคมนาคม ควบคุมบริหารบริษัทเครือข่าย และการผลิตโดยเฉพาะทุน สามารถเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนระหว่างประเทศโดยเสรี ผลิตภัณฑ์หนึ่งจึงสามารถประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบจากหลายๆประเทศร่วมกันผลิต เกิดลักษณะความสัมพันธ์ทางการผลิตระดับโลกที่เชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกัน Gereffi เรียกความสัมพันธ์นี้ว่า Global commodity chain (GCC.)

ความสัมพันธ์ทางการผลิตที่เชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกันนี้เอง ทำให้กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาซึ่งต่างมุ่งแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นการส่งออก (Export-oriented development) เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านี้ แต่ละประเทศจะได้ประโยชน์จากการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยได้รับผลเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ (Backward & forward linkages) ภายในประเทศของตนเพียงใดขึ้นอยู่กับตัวกำหนดระดับ การพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนานั้นๆ คือ

- ระดับความสามารถการส่งออกในเศรษฐกิจโลก
- ความสามารถผลิต ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูง และมีความซับซ้อนทางเทคนิค [Sophisticated high-value industrial products]

บทบาทความสำเร็จของภาครัฐในการพัฒนาประเทศส่วนหนึ่งจึงมาจากบทบาทการดำเนินงานของบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทอุตสาหกรรมขนาดใหญ่กับภาครัฐจึงพิจารณาจากบทบาทหน้าที่ของภาครัฐในด้านการสร้างเสถียรภาพ และการเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมถึงการพัฒนาด้านเทคโนโลยี เป้าหมายเหล่านี้สอดคล้องกับบริษัทอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่สามารถขยายบทบาทการลงทุนในตลาดที่มีศักยภาพในกำลังซื้อ อันเนื่องด้วย

การเติบโต และความมั่นคงในเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ อีกทั้งเทคโนโลยีที่มีการลงทุน ค้นคว้าวิจัย ก็เป็นที่ต้องการของภาครัฐโดยผ่านนโยบายการสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ ดังนั้นท่าทีของภาครัฐในสภาพเศรษฐกิจ สังคมปัจจุบันจึงเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ เน้นกลไกตลาดในระบบเศรษฐกิจ [Galbrith ,1973] แนวโน้มดังกล่าวเกิดจากแนวโน้มการพัฒนาสู่ทิศทางเสรีนิยม และกรอบกติกาของ GATT ที่พยายามลดบทบาทรัฐในการเข้าแทรกแซงเพื่อกำกับการทำงานของบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติ และการพัฒนาอุตสาหกรรมในระดับจุลภาค [Micro] ที่มีต่อหน่วยผลิตด้วย

Global Commodity Chains : GCC

บทบาทของบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติในระบบการผลิตข้ามประเทศที่ Gereffi เรียกความสัมพันธ์นี้ว่า Global Comodity chain [GCC.] [Gery Gereffi ,1995 : 13-18] เป็นกลไกหนึ่งที่มีผลผลักดันให้ประเทศหนึ่งๆ ในฐานะประเทศผู้รับการลงทุนเข้ามามีบทบาทและเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสังคมโลก แนววิเคราะห์ GCC. จึงเป็นแนวทฤษฎีหนึ่งในการวิเคราะห์ระบบการผลิตข้ามประเทศ หน่วยผลิตที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจระดับโลกนี้ต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยี การจัดการองค์กร การมีเครือข่ายสถาบันที่สนับสนุนการพัฒนาหน่วยผลิต ระบบการผลิตรวมถึงเครือข่ายการตลาด ดังนั้นในทุนนิยมหมู่บ้านโลก กิจกรรมทางเศรษฐกิจของบริษัทข้ามชาติจึงมิได้จำกัดเฉพาะลักษณะสากลเชิงขนาด [International in Scope] แต่ยังรวมถึงลักษณะองค์กรในระดับโลก [Global in Organization] ความเป็นสากลทั่วโลก [Internationalization] ที่เกิดขึ้นจากระบบการผลิตข้ามประเทศของบริษัทข้ามชาติ จึงขยายข้ามพรมแดนของรัฐประชาชาติ [nation state] ไปสู่พรมแดนในระดับรัฐภูมิภาค [region state] จากการที่ประเทศกำลังพัฒนาต่างเข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ

GCC. เป็นแนววิเคราะห์ที่พิจารณาพ้นจากพรมแดนรัฐประชาชาติ แต่มุ่งความสำคัญกับการผลิต การค้าระหว่างประเทศซึ่งดำเนินการและควบคุมโดยบริษัทอุตสาหกรรม หรือบริษัทการค้าข้ามชาติโดยผ่านเครือข่ายการผลิตและการค้าในระดับโลก โดยมีองค์ประกอบแนวทฤษฎี ดังนี้

- การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม บริการ หรือทรัพยากรที่ใช้ในกระบวนการอุตสาหกรรม
- การกระจายของเครือข่ายการผลิต การตลาดในระดับชาติ ภูมิภาคและระดับโลก

- ความสำคัญของระบบการบริหาร ควบคุม (Governance Structure) ที่มีต่อการจัดวางความสัมพันธ์และอำนาจสั่งการควบคุมหน่วยผลิต รวมไปถึงการจัดการด้านการเงิน วัตถุประสงค์ทรัพยากรมนุษย์ ระหว่างหน่วยผลิตในกลุ่ม หรือเครือข่ายที่กระจายไปทั่วโลก

- กรอบเชิงสถาบัน (An Institutional Framework) นโยบาย หรือมาตรการของสถาบันรัฐ หรือทุนในประเทศในระดับท้องถิ่น ประเทศ หรือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยกระทบต่อกระบวนการโลกาภิวัตน์ทั้งในเชิงสอดรับ หรือขัดแย้ง

จากองค์ประกอบเหล่านี้ Gereffi ชี้ว่าโครงสร้างการสั่งการ (Governance Structure) ต่อระบบการบริหาร การควบคุมของบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินการบริหาร จัดการต่อระบบการผลิตข้ามประเทศ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตที่เน้นทุนเทคโนโลยี เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์ เครื่องบิน คอมพิวเตอร์ ลักษณะโครงสร้างการสั่งการ การบริหารนี้สัมพันธ์กับระบบการผลิตข้ามประเทศ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ (แผนภาพ 2.2) คือ

o Buyer -Driven Commodities Chains เป็นการสั่งการที่บริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติมุ่งเน้นการจำหน่ายปลีกในจำนวนมากโดยเน้นการตลาด และยี่ห้อสินค้า ดังนั้นบริษัทการค้ามีบทบาทสำคัญ ภายใต้เครือข่ายการผลิตที่กระจายกันไปตามแต่ละประเทศที่มุ่งส่งออก ซึ่งมักเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา มีความได้เปรียบด้านแรงงานราคาถูก สอดคล้องกับลักษณะสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้า

o Producer Commodity Chains เป็นการสั่งการที่บริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติมีบทบาทหลักสำคัญในการควบคุมระบบการผลิต กรณีอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง การผลิตมุ่งเน้นทุนและเทคโนโลยีสูง เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์ คอมพิวเตอร์ เครื่องจักรอิเล็กทรอนิกส์

การศึกษาวิทยานิพนธ์นี้เป็นเรื่องอุตสาหกรรมรถยนต์และชิ้นส่วนฯ มีลักษณะความสัมพันธ์ทางการผลิตที่เป็น Producer Driven Chains การอธิบายกรอบทฤษฎีที่หน่วยเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งจากภาครัฐ และบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติมีต่ออุตสาหกรรมรถยนต์จึงมุ่งเน้นลักษณะของ Producer driven commodity chains

Producer driven commodity chains

ด้วยลักษณะที่เป็นอุตสาหกรรมมุ่งเน้นเทคโนโลยี และทุนในการผลิต การลงทุนที่กระจายไปตามภูมิภาคต่างๆ จึงเป็นการลงทุนข้ามประเทศ ข้ามภูมิภาค แต่ลักษณะ ปริมาณ และคุณภาพการลงทุนในเครือข่ายของอุตสาหกรรมลักษณะนี้จะแตกต่างกันไป ตามระดับการพัฒนาของแต่ละประเทศ หมายถึงประเทศที่มีความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น นโยบายอุตสาหกรรม

กรรมของภาครัฐ ระบบสาธารณูปโภค ทรัพยากรมนุษย์ ความพร้อมของตลาด ความพร้อมของอุตสาหกรรมสนับสนุน (Support industry) ก็จักสามารถมีโอกาสและได้รับประโยชน์จากการร่วมเป็นเครือข่ายการผลิตอุตสาหกรรม เช่น ได้รับการลงทุนผลิตชิ้นส่วนฯ ที่มีเทคโนโลยีระดับสูง สร้างผลเชื่อมโยงต่อประเทศกำลังพัฒนาในแง่การยกระดับคุณภาพ เทคโนโลยี ทักษะ ความเชี่ยวชาญของแรงงาน ภายใต้การบริหารจัดการของบรรษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย และตัดสินใจ

ในกิจการรถยนต์และชิ้นส่วน ผู้ผลิตในระดับบรรษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติใช้ยุทธศาสตร์สำคัญผ่านการสร้างเครือข่ายก่อตั้งแหล่งอุปทานชิ้นส่วนทั่วภูมิภาคเพื่อรองรับการประกอบรถยนต์ของบริษัทฯ ยุทธศาสตร์นี้เป็นจุดแข็งทำให้ผู้ผลิตสามารถผลิตได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าขนาดการผลิตที่ประหยัด จึงเป็นการยากที่ผู้ผลิตคู่แข่งรายใหม่ จะสามารถแข่งขันได้โดยง่าย ความพยายามในการขยายการลงทุนทั้งโดยบรรษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติเอง หรือ การร่วมลงทุนระหว่างบรรษัทอุตสาหกรรมด้วยกันเอง หรือระหว่างบริษัทฯ กับทุนในประเทศจึงมักปรากฏอยู่เสมอในอุตสาหกรรม 2 ประเภทนี้

การจัดการรูปแบบการผลิตเป็นอีกลักษณะที่มีความสำคัญ เช่นเดียวกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยี ในสหรัฐฯ บริษัทรถยนต์จำนวนมากมักใช้ระบบการผลิตในแนวตั้ง (Vertically Integrated manufacturing) เพื่อผลิตจำนวนมาก (Mass production) เพื่อลดต้นทุนการผลิตโดยใช้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเป็นหลักเกณฑ์ เน้นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะในการผลิตชิ้นส่วนของเครื่องจักร รวมถึงคุณภาพแรงงานที่ได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะเพื่อทำการผลิตเป็นจำนวนมาก แต่ที่ญี่ปุ่น การผลิตในแนวตั้งของบริษัทรถยนต์ ใช้ระบบการผลิตแบบใหม่เข้ามาแทนที่ระบบการผลิตแบบเดิม คือ ระบบการผลิตแบบทันเวลา (Just in Time manufacturing system) ซึ่งมีหลักการคือ การส่งมอบวัตถุดิบ หรือสินค้าชิ้นกลางเพื่อผลิตสินค้าชิ้นปลายจะส่งมอบเมื่อมีความต้องการ เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่าย และเวลาในการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง

ด้วยลักษณะการผลิตในแนวตั้งของหน่วยผลิตที่โครงสร้างเป็นแนวตั้ง (Vertical Integration Production) ในขอบเขตระหว่างประเทศจึงเกิดลักษณะการส่งออกระหว่างประเทศภายใต้หน่วยผลิตที่มีบริษัทข้ามชาติเดียวกัน (Intra-Firm Exports) เช่น วัตถุดิบหรือชิ้นส่วนฯ ที่มีการส่งออก ภายใต้การนำเข้าของอีกประเทศหนึ่งเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าอีกต่อหนึ่ง โดยบรรษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติเดียวกันเป็นผู้บริหารจัดการนำเข้า ส่งออกและดำเนินการผลิต

ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญ คือ กระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมต้องสามารถแบ่งแยกขั้นตอนกระบวนการผลิตเพื่อให้บรรษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติสามารถจัดแบ่งขั้นตอนการผลิตไป

ดำเนินการผลิตในแหล่งที่มีความได้เปรียบ หรือความพร้อมในการผลิตมากที่สุดในการผลิตขั้นต่อนั้น ประเทศที่มีความพร้อมด้านการผลิตอุตสาหกรรมต่ำ เช่น สาธารณูปโภคขาดแคลน แรงงานมีทักษะต่ำ เศรษฐกิจไร้เสถียรภาพ ขาดอุตสาหกรรมสนับสนุน (Support industries) จะมีโอกาสได้รับเงินลงทุนเพื่อการผลิตสินค้ามีมูลค่าต่ำ ประโยชน์ที่สังคมได้รับในรูปของการจ้างงาน รายได้ เทคโนโลยีก็จะมีจำนวนและคุณภาพต่ำไปด้วย ประเทศกำลังพัฒนาจึงต้องปรับปัจจัยความพร้อมเพื่อรับการลงทุนในอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงจากต่างประเทศ ณ จุดนี้บทบาทภาครัฐสามารถมีบทบาทสำคัญในการปรับองค์ประกอบความพร้อมดังกล่าว ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 2.2

บทบาทการส่งออกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

บทบาทของการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะสินค้าจากภาคอุตสาหกรรมการผลิตเป็นสิ่งสำคัญในเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะการที่ประเทศส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการส่งออก การยกระดับเทคโนโลยี ลักษณะสินค้าที่ส่งออกโดยการพัฒนามูลค่าเพิ่มจากการใช้วัตถุดิบในประเทศเป็นปัจจัยสำคัญสร้างตัวทวีมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจ

แต่ละประเทศที่เชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งในระบบการผลิตข้ามประเทศในลักษณะ GCC. นี้ สามารถแบ่งแยกลำดับพัฒนาการของแต่ละประเทศได้จากชนิดหรือประเภทสินค้าที่ส่งออก Gerrefi ได้จัดแบ่งสินค้าที่ส่งออกเป็น 5 ประเภทโดยชี้ว่าลักษณะของสินค้าที่ส่งออกเป็นสื่อที่แสดงความสามารถด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการผลิตซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงในการสร้างมูลค่าเพิ่มต่อระบบเศรษฐกิจ พัฒนาการขั้นต่ำสุดเริ่มจากการส่งออกสินค้าขั้นปฐมที่อาศัยวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติ ผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งมีได้มีการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยกระบวนการอุตสาหกรรมที่ซับซ้อน ขั้นตอนมา คือ การผลิตสินค้าส่งออกลักษณะที่ 2 ใช้กระบวนการอุตสาหกรรมเน้นแรงงานมีบทบาทสำคัญสร้างมูลค่าเพิ่ม จนถึงสินค้าส่งออกประเภทที่ 5 ที่กระบวนการอุตสาหกรรมเน้นทุน เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญแทนที่ แรงงานในการผลิตสินค้าต้องเป็นแรงงานมีคุณภาพ และอาศัยความเชี่ยวชาญระดับสูงขึ้นไป บทบาทด้านการพัฒนาเทคโนโลยี การผลิตสินค้าตัวใหม่ การตลาด การสร้างความนิยมในสินค้า ด้วยชื่อการค้า ยี่ห้อ เครื่องหมายการค้าจึงมีความสำคัญ (ดูรายละเอียดในตาราง 2.1)

ข้อสังเกตสำคัญ คือ ชนิด ในกรณีสินค้าส่งออกลักษณะที่ 2 ถึงลักษณะที่ 5 บรรษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะผู้ลงทุน และผู้ร่วมลงทุนในประเทศ อย่างไรก็ตาม นโยบายอุตสาหกรรมของรัฐบาลเจ้าของประเทศเป็นอีกปัจจัยที่สามารถกำหนด

ระดับความสามารถของประเทศในการพัฒนา ยกกระดับคุณภาพประเภทสินค้าส่งออก ตัวอย่าง เช่น กรณีกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ที่นโยบายอุตสาหกรรมจากภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการแทรกแซงตลาดและสามารถยกระดับเทคโนโลยี ทักษะแรงงานจนสามารถผลิตสินค้าส่งออกได้ทั้ง 5 ลักษณะ และในท้ายที่สุดสามารถสร้างยี่ห้อของตนเองเพื่อขายในตลาดโลก และยังมี การคิด พัฒนาสินค้าตัวใหม่ๆ แข่งขันกับบริษัทชั้นนำของโลก ขณะที่กลุ่มประเทศหรือภูมิภาคอื่นๆ ที่ระดับพัฒนาการทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมลดหล่นหรือต่ำกว่า มีระดับความสามารถในการผลิตลักษณะสินค้าส่งออกได้เพียงระดับ 2 และ 3 เท่านั้น

2.2 แนววิเคราะห์ว่าด้วยนโยบายรัฐและเอกชนในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลก [Moving up to the Global Economy]

ความที่กรอบนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และอุตสาหกรรมของประเทศกำลังพัฒนาต้องดำเนินภายใต้ทิศทางระบบการค้า และกติกาในระบบทุนนิยมโลก ดังนั้นเพื่อที่ประเทศกำลังพัฒนาสามารถยกระดับความสามารถทางเศรษฐกิจและดักตวงผลดี ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ Gereffi ได้เสนอแนวคิดบทบาทรัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาระดับความสามารถการแข่งขันในตลาดโลก ภายใต้แนวทาง สำคัญ คือ

- ✓ 2.2.1 การยกระดับประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น
- ✓ 2.2.2 การจัดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างทุนต่างประเทศและทุนในประเทศ
- ✓ 2.2.3 การร่วมเป็นส่วนหนึ่งในเขตภูมิภาคทางเศรษฐกิจ

แนวทางข้างต้นนี้ ต้องอาศัยบทบาทภาครัฐและภาคเอกชนด้วยกันทั้งจากพลวัตการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา ยกกระดับความสามารถของภาคธุรกิจเอกชนเอง การมีนโยบาย มาตรการสนับสนุนจากภาครัฐที่เอื้อและส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชน และการที่กลไกเศรษฐกิจทั้ง 2 ฝ่าย เห็นความสำคัญของการปรับปรุงผลตอบแทน พัฒนา ทักษะประสิทธิภาพแรงงาน โดย Gereffi ได้หยิบยกตัวอย่างประสบการณ์การพัฒนาของกลุ่ม NICs ประกอบการอธิบายแต่ละแนวทาง ภายใต้บทบาทร่วมของภาครัฐ และภาคเอกชน ดังนี้

✓ 2.2.1 การยกระดับประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น

Gereffi เห็นว่าการแข่งขันในตลาดโลกเป็นแรงกดดันที่ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องยกระดับความสามารถด้านต่างๆ เพื่อแบ่งในตลาดการส่งออกของสินค้านั้นๆ โดยเฉพาะการส่งออกผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในลักษณะ OEM. และ OBM. มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการแข่งขันในตลาดส่งออก ก่อให้เกิดการปรับปรุง

พัฒนาการผลิต (เทคโนโลยี การจัดการ บริหาร การพัฒนาประสิทธิภาพแรงงาน ฯลฯ) เพื่อให้ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่มุ่งส่งออก พัฒนาสร้างคุณภาพและมีมูลค่าเพิ่มสูง หรือมีต้นทุนการผลิตต่ำผ่านการจัดการระบบขององค์กรการผลิต เช่น การลงทุนและผลิตในแหล่งหรือประเทศอื่น (Offshore production) ที่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในการผลิตที่เหมาะสมกว่า และที่สำคัญ คือ การส่งออกมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของประเทศกำลังพัฒนา หากการส่งออกนั้นนำไปสู่ความเชื่อมโยงอุตสาหกรรมสนับสนุนภายในประเทศเอง

ตัวอย่างกลุ่ม NICs โดยเฉพาะไต้หวัน เกาหลีใต้ที่ประสบความสำเร็จ ยกกระดับความสามารถด้านการส่งออก ด้วยมาตรการสำคัญ คือ การพัฒนาภาคธุรกิจเอกชนภายในประเทศ ยกกระดับความสามารถในการแข่งขันจนเป็นเครือข่ายการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงในการเป็นแหล่งอุปทานต่อสินค้าขั้นกลาง ชิ้นส่วนฯ หรือส่วนประกอบของสินค้าสำเร็จรูป และความพร้อมของอุตสาหกรรมสนับสนุนภายในประเทศนี้เอง ที่ส่งผลต่อเนื่องถึงอุตสาหกรรมการส่งออกให้ได้รับปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพในราคาตลาดโลก

Gereffi เห็นว่าเพื่อพัฒนาความสามารถในการส่งออก จนนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการผลิต ประเทศกำลังพัฒนาต้องให้ความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายอุตสาหกรรมที่รอบด้าน การปฏิรูปสถาบันภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน (Institution Reforms) ให้ความสำคัญต่อนวัตกรรมเทคโนโลยีในประเทศ และการพัฒนายกระดับประสิทธิภาพแรงงาน ซึ่งผลสำเร็จที่ประเทศกำลังพัฒนาให้ความสำคัญต่อสิ่งเหล่านี้เองเป็นสิ่งดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศในอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง มีความสำคัญด้านเทคโนโลยี และส่งผลให้การลงทุนจากต่างประเทศก่อประโยชน์ต่อประเทศกำลังพัฒนาในฐานะประเทศผู้รับการลงทุน

โดยการกำหนดนโยบายอุตสาหกรรมที่รอบด้าน นโยบายจะต้องมีความพร้อมที่สมบูรณ์ (National development policy package) ทั้งด้านนโยบายมหภาค เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง ความพร้อมของสาธารณูปโภค เทคโนโลยี การคมนาคมสื่อสาร สถาบันเศรษฐกิจสมัยใหม่ รวมถึงนโยบายการค้าเสรีเพื่อให้ต้นทุนการผลิต สินค้าสำเร็จรูปมีระดับราคาที่เบียดเบียนราคาตลาดโลกน้อยที่สุด (ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องต่อการจัดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างทุนในและต่างประเทศ การใช้ประโยชน์จากการรวมกลุ่มภูมิภาคทางเศรษฐกิจ ในหัวข้อถัดไป) รวมถึงนโยบายจุลภาคผ่านนโยบายอุตสาหกรรมรายสาขา การพัฒนาลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ ประสิทธิภาพแรงงาน และนโยบายพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี

ตัวแปรหนึ่งในชุดของนโยบายอุตสาหกรรมโดยรวมที่ Gereffi หยิบยกความสำคัญ คือ นวัตกรรมเทคโนโลยีภายในประเทศซึ่งต้องพัฒนาเพื่อมีบทบาทกระตุ้นการเติบโต การยกระดับผลิตภาพภายในประเทศ คือ

- นวัตกรรมเชิงสำเร็จรูป (Breakthrough Innovation) โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเทคโนโลยีโทรคมนาคม สารสนเทศเพื่อสร้างความสามารถด้านข้อมูลข่าวสาร การลดต้นทุนสารสนเทศ

- นวัตกรรมเชิงประยุกต์ (Adaptation Innovation) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้กิจการขนาดกลาง และเล็ก สามารถพัฒนาความสามารถเพื่อแข่งขันในตลาดโลก เพื่อยกระดับความสามารถในอุตสาหกรรม ที่เคลื่อนย้ายได้ง่ายเกิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพื่อดึงดูดการลงทุน และการป้องกันการย้ายทุน เช่น อุตสาหกรรมรองเท้า เซมิคอนดักเตอร์ ฯลฯ

✓ - นวัตกรรมเชิงการจัดองค์กร (Organizational Innovation) การจัดระบบ การผลิตแบบทันเวลา การบริหาร ส่งการต่อเครือข่ายองค์กร

ดังนั้นสถาบันภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนในฐานะกลไกการพัฒนาจึงต้องมีความยืดหยุ่น มีพลวัตการเปลี่ยนแปลง แต่ประสิทธิภาพของความสามารถเปลี่ยนแปลงนี้ Gereffi ตั้งข้อสังเกตว่าประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศขาดความสนใจต่อบทบาทการปฏิรูปการเปลี่ยนแปลงสถาบันดังกล่าว จึงทำให้ผลสำเร็จของการเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนผ่านโครงสร้างอุตสาหกรรมของประเทศกำลังพัฒนาไม่เกิดประสิทธิภาพมากนัก

ในส่วนของยกระดับประสิทธิภาพแรงงาน Gereffi เน้นย้ำว่าผลได้ทางเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมส่งออกของประเทศกำลังพัฒนาโดยอาศัยต้นทุนค่าแรงต่ำ จะต้องมีการกระจายและพัฒนาไปในวงกว้างเพื่อยกระดับประสิทธิภาพแรงงาน กำลังทางเศรษฐกิจโดยรวม ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนต้องร่วมบทบาทการลงทุน พัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพแรงงาน รวมถึงการพัฒนาต่อมาตรฐานค่าครองชีพ ซึ่งเป็นช่องทางให้เกิดการกระจายรายได้ และพัฒนาอำนาจซื้อของแรงงานในฐานะผู้บริโภคด้วยเช่นกัน ผลการลงทุนด้านทรัพยากรบุคคล แรงงานจะนำไปสู่การยกระดับความสามารถการแข่งขันทางเศรษฐกิจต่อไป ดังกรณีของกลุ่ม NICs ที่ประสบความสำเร็จด้านการพัฒนาเศรษฐกิจจากการให้ความสำคัญต่อปัจจัยด้านการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ ประสิทธิภาพแรงงาน

2.2.2 การจัดการความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างทุนต่างประเทศและทุนในประเทศ

การลงทุนจากต่างประเทศเป็นช่องทางสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศกำลังพัฒนา และเป็นการปะทะสังสรรค์กับกิจการอุตสาหกรรมภายในประเทศเพื่อประโยชน์ทาง

การค้า การลงทุน และการพัฒนาเศรษฐกิจ การถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยมีปัจจัยต่างๆ ที่กำหนด ลักษณะปัจจัยการลงทุนจากต่างประเทศ ทั้งจากสภาพเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเติบโตของ ตลาดการบริโภค การเพิ่มขึ้นของนักลงทุนจากกลุ่มหรือภูมิภาคอื่นๆ รวมไปถึงการจัดตั้งการรวม กลุ่มภูมิภาคทางเศรษฐกิจซึ่งต่างเป็นปัจจัยภายนอก ขณะที่ปัจจัยภายในซึ่งอยู่ภายใต้บท บบาทภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน คือ การยกระดับความสามารถในประสิทธิภาพการผลิต ความ พร้อมด้านต่างๆ เพื่อมุ่งเป็นปัจจัยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศผ่านการพัฒนาความได้เปรียบ เิงเปรียบเทียบกับเพื่อสามารถรับการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ต้องการความได้เปรียบฯ นั้นๆ

✓ ขณะเดียวกันภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายทุน เทคโนโลยี ฐานการผลิต สามารถทำได้โดยเสรีนั้น รวมถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีโทรคมนาคม สื่อสารเปิดโอกาสให้ บริษัทอุตสาหกรรม/การค้าข้ามชาติ สามารถดำเนินนโยบายในลักษณะ Regional /Global strategies เพื่อได้ผลกำไรสูงสุดโดยพัฒนาระบบการผลิตในลักษณะเครือข่ายการผลิต แยกการ ผลิตขึ้นส่วนๆ ส่วนประกอบไปยังแต่ละประเทศ โดยอาจประกอบเป็นสินค้าสำเร็จรูปในอีก ประเทศหนึ่งภายใต้ต้นโยบายกำหนดทิศทาง วางแผนของบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติ เกิด ลักษณะการผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศเข้าด้วยกัน [Integrated international production] ซึ่ง ทำให้บริษัทฯ สามารถเก็บเกี่ยวประโยชน์จากกลยุทธ์นี้จากขนาดการผลิตที่ประหยัด ได้ต้นทุน การผลิตต่ำที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

โจทย์ของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะภาครัฐ คือ จะดำเนินนโยบายในลักษณะใด เพื่อให้ประโยชน์จากการลงทุนจากต่างประเทศ และศักยภาพของบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติ คำตอบ คือ นอกเหนือจากบทบาทการพัฒนาของภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนในการยกระดับประ สิทธิภาพการผลิตดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว การพัฒนาความพร้อม ความสามารถของกิจการ อุตสาหกรรมภายในประเทศเป็นประเด็นสำคัญที่ Geroffi เน้นย้ำในเรื่องการจัดความสัมพันธ์ใหม่ ระหว่างทุนในและต่างประเทศ

จากที่การส่งออกเป็นช่องทางพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ และส่งผล เชื่อมโยงต่อภาคธุรกิจเอกชนภายในประเทศ และการส่งออกก็ต้องอาศัยบทบาทบริษัทอุตสาหกรรม ข้ามชาติในการลงทุนจากต่างประเทศ บทเรียนสำคัญที่ประเทศกำลังพัฒนาได้เรียนรู้ใน ช่วงทศวรรษ 1970 และ 1980 คือ นโยบายการลงทุนจากต่างประเทศ ควรสัมพันธ์กับนโยบาย เศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ คือ การส่งเสริมพัฒนาด้านการส่งออก การพัฒนา การถ่ายทอดด้านเทคโนโลยี และนโยบายเพื่อการพัฒนาภาคธุรกิจเอกชนภายในประเทศ

ในประเด็นการพัฒนาภาคธุรกิจเอกชนภายในประเทศนี้ ตัวอย่างจาก NICs คือ ภาครัฐมีบทบาทกระตุ้นชักจูงให้ทุนเอกชนภายในประเทศมีช่องทางพัฒนาสู่การแข่งขันในตลาด การส่งออก ซึ่งนำไปสู่ผลเชื่อมโยงอื่นๆ มาตรการของภาครัฐโดยเฉพาะเกาหลีใต้จึงมีหลายมาตรการที่มุ่งเพื่อพัฒนาภาคเอกชนในประเทศ สำหรับบริษัทที่สามารถส่งออกได้ตามเป้าหมาย รัฐบาลเกาหลีใต้ให้การสนับสนุนผ่านมาตรการเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่ออุดหนุนด้านต้นทุน การลงทุน ด้านสาธารณูปโภค การจัดการอำนวยความสะดวกต่อระเบียบราชการ การดำเนินนโยบายการค้า การลงทุนจากต่างประเทศอย่างมีเงื่อนไข หลักเกณฑ์ รวมถึงแนวโน้มต่อการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจให้ ภาคเอกชนมีบทบาทแทนที่รัฐวิสาหกิจมากขึ้น [Privatization] รวมถึงมาตรการแทรกแซงตลาด เช่น กรณีเกาหลีใต้ที่กำหนดให้ผู้ประกอบการภายในประเทศรวมกิจการ (South Korea 's Chaebol) เพื่อร่วมกันผลิตให้ได้ขนาดการผลิตที่ประหยัด ก่อผลผลิตภาพ และยังคงดำเนินนโยบายอื่นๆ ได้แก่ นโยบายพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นโยบายผลักดันการถ่ายทอดเทคโนโลยี มาตรการ กำหนดชนิด ประเภทและเงื่อนไขการลงทุนจากต่างประเทศ [Chang, 1993]

อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาประสบการณ์การพัฒนาของเกาหลีใต้ในทศวรรษ 1960-1970 ระบบการค้าโลกและกติกการค้าโลกยังเปิดโอกาสให้ภาครัฐในประเทศต่างๆ มีนโยบายเชิงชาตินิยม (Nationalism policy) ได้มาก ขณะที่ช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ทิศทางระบบการค้าและ กติกการค้าโลกที่เปลี่ยนแปลงสู่สภาพโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจ สังคมของประเทศหนึ่งๆ ไม่อาจ ดำเนินโดยอิสระในการวางนโยบาย จำเป็นต้องกำหนดภายใต้กรอบกติกาและกระแสในระบบ ทุนนิยมโลก แนวทางนโยบายการแทรกแซงตลาดบางลักษณะของเกาหลีใต้ เช่น การส่งเสริม การส่งออก โดยกีดกันการนำเข้า การบังคับในเงื่อนไขการส่งออก การถ่ายทอดเทคโนโลยี เงื่อนไข เวลาที่ข้อตกลง GATT และ TRIMS ที่จะมีผลบังคับใช้เป็นกรอบที่ประเทศสมาชิกข้อตกลงดังกล่าว ไม่สามารถดำเนินได้ แต่ตัวอย่างประสบการณ์ของเกาหลีใต้ก็ชี้ให้เห็นว่า เพื่อขับเคลื่อน และเปลี่ยนผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจ ภาครัฐ และภาคเอกชนจำเป็นต้องมีบทบาทมากกว่าการมี บทบาทเพียงให้กลไกราคาเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหมายถึงต่อไปด้วยว่าภาครัฐและ ภาคเอกชนมีความพร้อมด้านข้อมูลข่าวสาร วิสัยทัศน์ ทิศทางนโยบาย มีความล้มเหลวของกลไก รัฐ [Government failure] น้อยที่สุด และตระหนักต่อความสำคัญของภาคธุรกิจเอกชนในประเทศ

เหตุผลที่ Gereffi เห็นว่าภาครัฐของประเทศกำลังพัฒนาควรให้ความสำคัญกับภาค เอกชนภายในประเทศ คือ

- การพัฒนา ยกระดับประสิทธิภาพการผลิตของผู้ประกอบการในประเทศให้เติบโตมีบทบาททางเศรษฐกิจ (เช่นเดียวกับกลุ่ม NICs) สามารถดำเนินธุรกิจการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพ แรงงานมีการพัฒนา ยกระดับประสิทธิภาพซึ่งสร้างความต้องการให้สังคมมีการพัฒนา เครื่องข่ายมาตรการสังคม วัฒนธรรมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าว

- เพื่อช่วยลดอิทธิพล การพึ่งพาทุนข้ามชาติ รวมถึงพัฒนาความสามารถส่งออกผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในลักษณะ OBM. ซึ่งได้ประโยชน์และผลต่อเนื่องทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าการส่งออก OEM. และเป็นการลดอิทธิพลในบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติ สามารถต่อรองเงื่อนโซ่ทางธุรกรรมระหว่างประเทศได้

- เพื่อสร้างความยุติธรรม (Equity) ในสังคมด้านงาน แรงงาน และคุณภาพชีวิตคนทำงาน ซึ่งประเทศกำลังพัฒนาโดยมาก การกระจายรายได้ยังขาดความเป็นธรรม ขาดความสนใจต่อความสำคัญของกิจการขนาดกลาง/เล็ก รวมถึงการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเมืองกับชนบทที่ทำให้เกิดการอพยพแรงงาน ประเทศกำลังพัฒนาจึงต้องการมาตรการ ยุทธศาสตร์การพัฒนาในลักษณะองค์รวมเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาความสามารถการแข่งขันต่อไป

การวิเคราะห์เรื่องการจัดความสัมพันธ์ระหว่างทุนในประเทศ และทุนต่างประเทศที่กำลังมีบทบาทในกระแสโลกาภิวัตน์ในอีกลักษณะ คือ แนวคิดเรื่องพันธมิตรยุทธศาสตร์ (Global Strategies) ซึ่งเน้นการสร้างความร่วมมือความสามารถทางธุรกิจ เทคโนโลยี โดยแลกเปลี่ยนความได้เปรียบที่แต่ละฝ่ายมี โดยพิจารณาจากปัจจัยเหตุผล ดังนี้

- ✓ - ลักษณะความเป็นตลาดโลกใหญ่โตเกินกว่าที่หน่วยผลิตหนึ่งๆ จะสามารถมีแนวคิด ทรัพยากรต่างๆ ที่มีความพร้อมในทุกด้าน จึงจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือจาก พันธมิตรคู่ค้าในภูมิภาค เนื่องด้วยความตระหนักต่อข้อจำกัดต่างๆ ในองค์กรของตนเมื่อเปรียบเทียบกับโอกาส (Opportunity) ที่มีในเศรษฐกิจโลก

- ✓ - ความซับซ้อนทางธุรกิจและความหลากหลายของความต้องการของตลาดมีมากขึ้น เกิดลักษณะ Market segmentation ดังนั้นการผลิตสินค้าในเชิง Mass Production รองรับตลาดขนาดใหญ่ไม่เหมาะสมอีกต่อไป จำเป็นต้องปรับกระบวนการผลิตที่มีความยืดหยุ่นเพื่อรองรับตลาดขนาดเล็ก การปรับตัวนี้จึงต้องอาศัยความเชี่ยวชาญ และความถนัดมากกว่าที่ องค์กรหนึ่งๆ จะสร้างสรรคดีได้เพียงลำพัง

- ✓ - และจากสภาพการแข่งขันที่รุนแรง ความต้องการความรู้ ความชำนาญในสาขาเฉพาะด้านจะมีสูงและสำคัญยิ่งขึ้น การลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างความถนัด ความ

ได้เปรียบจะเป็นการลงทุนที่จำเป็น และต้องการความร่วมมือจากพันธมิตรธุรกิจเพื่อแลกเปลี่ยนความสามารถ ความชำนาญเฉพาะด้านที่ตนมีเพื่อใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า และได้ผลตอบแทนมากที่สุด สามารถประหยัดต้นทุนที่ไม่จำเป็นออกไป และร่วมสร้างมูลค่าเพิ่มให้มากขึ้นกว่าการดำเนินการโดยปราศจากความร่วมมือ

✓ การจัดความสัมพันธ์ระหว่างทุนในและนอกประเทศ จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยาย และเสริมสร้างความสามารถในการเข้าถึงโอกาสทางธุรกิจในตลาดโลกได้ ทั้งจากการพัฒนาคุณภาพการผลิต ช่องทางตลาดและการลดต้นทุน

2.2.3 การร่วมเป็นเขตภูมิภาคเศรษฐกิจ

การจัดตั้งเขตภูมิภาคเศรษฐกิจ (Regional Economic blocs) ก่อให้เกิดผลสำคัญ 2 ลักษณะ คือ

- เกิดสภาพเปิดทางเศรษฐกิจภายในในกลุ่มเศรษฐกิจนั้นๆ [Open to Insiders] ประเทศที่เข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจนั้นๆ สามารถเข้าร่วมการค้า การลงทุนได้โดยเสรี ด้วยเงื่อนไขที่เปิดและส่งเสริมความร่วมมือภายในกลุ่มเศรษฐกิจนั้นๆ

- เกิดสภาพปิดหรือกีดกันต่อประเทศนอกกลุ่มสมาชิกเขตภูมิภาคทางเศรษฐกิจ [Closed to Outsiders] โดยประเทศนอกกลุ่มจะได้รับเงื่อนไขการปฏิบัติทางการค้าที่แตกต่างในเชิงเสียเปรียบกว่าประเทศสมาชิกในกลุ่ม

✓ ภายใต้ลักษณะการรวมกลุ่ม เช่น NAFTA AFTA บรรษัทอุตสาหกรรมที่มีการลงทุนข้ามประเทศที่ครอบคลุมทั้งภูมิภาค จึงสามารถใช้ประโยชน์จากการรวมกลุ่มภูมิภาคทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ในการดำเนินยุทธศาสตร์ Global/Region Strategies ผ่านเครือข่ายที่ลงทุนและประสานกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมคือ อายุนวัตกรรมที่มีแนวโน้มสั้น เนื่องจากความนิยม ความต้องการสินค้าที่เปลี่ยนแปลงเร็วของผู้บริโภค การมีต้นทุนการวิจัยและพัฒนาที่แผ่อยู่สูง และแรงกดดันให้การผลิตได้ต้นทุนต่ำคุณภาพสูง และตอบสนองความต้องการที่รวดเร็ว กระบวนการผลิตในลักษณะ Global commodities chains จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของบรรษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติในการบรรลุความสามารถการแข่งขันและสร้างผลกำไร ขณะเดียวกันการรวมกลุ่มนี้ก็เป็ประโยชน์ที่เชื่อให้ภูมิภาคเศรษฐกิจมีฐานะเป็นเวทีการแข่งขัน ก่อนยกระดับการแข่งขันในตลาดโลกนอกกลุ่มภูมิภาคซึ่งเมื่อถึงระดับนั้นอุตสาหกรรมการส่งออกก็ต้องพัฒนาระดับความสามารถการผลิตผลิตภัณฑ์

ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น หรือย้ายฐานการผลิตไปยังแหล่งประเทศที่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในการผลิตทดแทนได้มากกว่าเพื่อคงความสามารถการแข่งขันต่อไป

ดังนั้นสำหรับประเทศที่อยู่ภายใต้กระบวนการพัฒนาเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ระบบการผลิต การค้าภายใต้เครือข่ายการผลิต การค้าที่กระจายภายในกลุ่มของเขตภูมิภาคเศรษฐกิจจักเอื้อประโยชน์ต่อผู้ผลิต ผู้ค้า มากกว่าการดำเนินการค้า การลงทุนโดยปราศจากเครือข่ายหรือโครงสร้างรองรับตามลักษณะข้างต้น

ภูมิภาคอาเซียนซึ่งการลงทุนจากต่างประเทศเป็นกลไกการพัฒนาที่สำคัญในด้านการพัฒนา การถ่ายทอดเทคโนโลยี แบบแผนการค้า การลงทุนทั้งลักษณะระหว่างภูมิภาค (Inter-regional) และภายในภูมิภาค (Intra-regional) โดยที่ภาครัฐของกลุ่มประเทศในอาเซียนไม่ได้มีการวางแผนความร่วมมือเพื่อรับกับการลงทุนจากต่างประเทศ ข้อสังเกตจาก Gereffi คือ การตัดสินใจต่อการลงทุนจากต่างประเทศในภูมิภาคอาเซียนมาจากเหตุผลนโยบายของบริษัทอุตสาหกรรม หรือการค้าข้ามชาติเอง มากกว่าลักษณะเช่น ภาครัฐของกลุ่ม NICs ที่เป็นผู้กำหนดนโยบายการลงทุนจากต่างประเทศเอง การรวมกลุ่มภูมิภาคเศรษฐกิจของอาเซียนจึงเป็นอิทธิพลจากปัจจัยกลไกตลาด (Market induced) มากกว่าปัจจัยจากนโยบาย (Policy induced) เอง

Gereffi ชี้ว่าแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแนวเสรีนิยม ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อนโยบายอุตสาหกรรม มุ่งเน้นนโยบายเสรีภาพทางเศรษฐกิจ กลไกการแข่งขันเสรี ไม่ยอมรับบทบาทการแทรกแซงจากภาครัฐ (ตาราง 6.2) แตกต่างจากแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแนวโครงสร้างนิยม (Structuralists) ที่เห็นว่าการแทรกแซงของภาครัฐโดยนโยบายอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้ประเทศกำลังพัฒนาสู่ความเจริญอย่างเร่งรัดและต่อเนื่อง โดยภาครัฐแทรกแซงเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบใหม่เพื่อทดแทนความได้เปรียบฯ เดิมที่อาจสูญเสียไป เช่น ความได้เปรียบด้านแรงงานราคาถูก ถูกทดแทนด้วยประสิทธิภาพแรงงานที่สูง ทักษะ คุณภาพที่สูงขึ้น และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ฯลฯ ทั้งนี้ภาครัฐต้องดำเนินการอย่างมีวิสัยทัศน์ กำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายและแผนดำเนินงานที่ชัดเจน ดำเนินนโยบายในแต่ละระดับทั้งนโยบายมหภาค และนโยบายรายสาขาในลักษณะที่สอดคล้องกัน รวมถึงการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

นโยบายอุตสาหกรรมจึงมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริม ยกกระดับด้านเทคโนโลยี การส่งออก การแข่งขันโดยจะเน้นส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีอนาคตมีศักยภาพที่จะเติบโต เพื่อให้อุตสาหกรรมสาขานี้มีประสิทธิภาพด้านต้นทุน ขณะที่ภายใต้กรอบทฤษฎีเสรีนิยมให้ความสำคัญต่อนโยบาย

การค้าเสรีเป็นกลไกสำคัญ โดยชี้ว่าการแข่งขันในตลาดโลกจะเป็นกลไกปรับประสิทธิภาพการผลิตทั้งในด้านคุณภาพและต้นทุน และเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการยกระดับความเชี่ยวชาญ การถ่ายทอดด้านเทคโนโลยี รวมถึงการสร้างผลกระทบย้อนกลับสู่ผู้ผลิตในระดับท้องถิ่น และผลกระทบเหล่านี้ทำให้เกิดการปรับปรุงในมาตรฐานการครองชีพ ซึ่งหมายถึง ความเชื่อต่อผลกระทบหยดน้ำ [Trickle down effect] ต่อการสร้างผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในส่วนต่างๆ

พร้อมกันนั้น สภาพโลกาภิวัตน์เองก็เป็นแรงกดดันที่ทำให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ต้องมุ่งความสำคัญที่การพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าระหว่างประเทศ จนอาจเกิดการละทิ้งกลุ่มสังคมอื่นๆ ไม่ให้ได้รับประโยชน์จากการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ ข้อขัดแย้ง คือ จะทำอย่างไรระหว่างการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศกับการป้องกันแก้ไขปัญหาอันอาจเกิดจากการละเลยกลุ่มสังคมอื่นๆของประเทศ เช่น เกษตรกร กิจการอุตสาหกรรมขนาดกลาง/ย่อม แรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งเป็นประเด็นที่ Gereffi ตั้งข้อสังเกตทิ้งท้ายไว้

สรุป กรอบทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์

โดยที่หัวข้อเรื่อง “บทบาทและการปรับตัวของภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชนไทยต่ออุตสาหกรรมรถยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ในทศวรรษ 1990” เป็นการศึกษาว่าภายใต้สภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลกในช่วงทศวรรษ 1990 ซึ่งก่อผลกระทบในมิติต่างๆ ต่ออุตสาหกรรมรถยนต์และชิ้นส่วนฯ ภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนจะต้องมีการปรับบทบาทเพื่อรับกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อสามารถดึงประโยชน์จากการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้ให้ตกกับประเทศมากที่สุด กรอบทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์จึงแยกพิจารณาเป็น 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก มุ่งชี้บทบาทและอิทธิพลของบรรษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติที่ดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรม โดยกลไกการวางแผนผ่านการลงทุนข้ามประเทศ ซึ่งก่อปัจจัยทั้งด้านบวกในแง่การมีบทบาทพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศผู้รับการลงทุน ขณะเดียวกันปัจจัยด้านลบคือ ระบบเศรษฐกิจภายในประเทศผู้รับการลงทุนก็อาจถูกควบคุม หรือต้องพึ่งพาบรรษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติได้เช่นกัน นอกจากนี้กลไกการวางแผนการลงทุนข้ามประเทศยังก่อให้เกิดลักษณะสภาพการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศ และสร้างเครือข่ายการลงทุน การค้าอันเป็นกลยุทธการแข่งขันในระดับที่สำคัญ และผลจากการนี้ทำให้เกิดลักษณะของทุนนิยมหมู่บ้านโลก โดยที่ความจำเป็นของประเทศกำลังพัฒนาเอง ที่ต้องปรับตัวในหลายๆ ด้านเพื่อพัฒนาและยกระดับความสามารถในการผลิต การค้าในตลาดโลก เพื่อความอยู่รอดและการพัฒนาประเทศจึงเกิด

ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันระหว่างประเทศกำลังพัฒนา กับบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติที่ต้องการแสวงหาแหล่งการลงทุนที่ให้ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบกับบริษัทฯ มากที่สุด

แนวทฤษฎีวิเคราะห์ Global Commodity Chains จึงเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ที่ชี้ถึงองค์ประกอบสำคัญของระบบการผลิตข้ามประเทศที่กำหนดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยจากลักษณะของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ที่มีการผลิตโดยบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติมีบทบาทควบคุมการบริหารจัดการระบบการผลิตไปทั่วโลก ปัจจัยจากลักษณะการควบคุม บริหารของ บริษัทฯ (Governance Structure) รวมถึงปัจจัยจากแง่ของสถาบันเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้อง นอกจากลักษณะและลำดับขั้นของสินค้าที่ส่งออกเป็นแนวทางที่ช่วยชี้ฐานะ และพัฒนาการความสำเร็จการพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม เทคโนโลยีของประเทศหนึ่งๆ ว่าผลการพัฒนาบรรลุผลเพียงใด

กรอบวิเคราะห์ลักษณะแรกนี้ จึงเป็นแนวทางในการศึกษาว่า กรณีการพัฒนาอุตสาหกรรมรถยนต์และชิ้นส่วนฯ ของประเทศไทยนี้มีความเป็นเครือข่ายและสัมพันธ์อย่างไรกับบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติ สภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมโลกก่อผลกระทบต่อประเทศไทยใน ลักษณะทุนนิยมหมู่บ้านโลก หรือไม่ อย่างไร

ในส่วนประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งต่างตระหนักในความจำเป็นต่อการปรับตัวดังกล่าว แต่วิถีการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม Gereffi เสนอในส่วนของทฤษฎีและกรอบวิเคราะห์ลักษณะที่ 2 มุ่งวิเคราะห์บทบาทของภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชนของประเทศกำลังพัฒนาต่อการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลก โดยให้ความสำคัญกับบทบาทรัฐในการดำเนินนโยบายส่งเสริมธุรกิจเอกชนในประเทศ และในการวางนโยบายระดับชาติด้านอุตสาหกรรมผ่านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาสาธารณูปโภค การพัฒนาเทคโนโลยีอย่างเข้มข้น ภายใต้แนวทางการยกระดับประสิทธิภาพ การผลิตให้ สูงขึ้น การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างทุนข้ามชาติกับทุนในประเทศ รวมถึงการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในเขตภูมิภาคทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มแรงต่อรองกับบริษัทข้ามชาติและเขตภูมิภาคทางเศรษฐกิจอื่นๆ และแนววิเคราะห์ลักษณะความร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจ ลักษณะพันธมิตรยุทธศาสตร์เพื่อแสวงหาประโยชน์ร่วมกันจากความร่วมมือ

จากแนวทางข้างต้นจึงเป็นกรอบการศึกษา และวิเคราะห์ปรากฏการณ์การดำเนินนโยบายของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่เป็นอยู่ และที่กำลังปรับตัวมีลักษณะอย่างไร สอดคล้อง หรือแตกต่างจากแนวทฤษฎีอย่างไร ทั้งยังเป็นแนวทางในการสร้างข้อเสนอเพื่อการปรับตัวของ สถาบันทั้ง 2 องค์การสำหรับการเปลี่ยนแปลงในทศวรรษ 1990

ข้อวิจารณ์ต่อกรอบทฤษฎีนี้ คือ เน้นในเรื่องของยุทธศาสตร์ที่ประเทศกำลังพัฒนาควรดำเนินเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ สังคมโลก ขณะนี้จุดด้อย คือ ขาดการพิจารณาที่ครอบคลุมถึงผลกระทบต่อการพัฒนาปัจจัยเศรษฐกิจภายในประเทศ [Local Economic Development] ว่าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการจ้างงาน การพัฒนาในระดับเทคโนโลยี รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในดุลการค้า ดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างไร สำหรับสภาพการค้าเสรี การปะทะกันระหว่างทุนข้ามชาติ กับทุนท้องถิ่น ย่อมเกิดผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ การประเมินผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยเศรษฐกิจภายในประเทศเป็นสารสนเทศสำคัญสำหรับการปรับยุทธศาสตร์การแข่งขัน หรือแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 2.1 ลักษณะพัฒนาการสินค้าส่งออก

<p><u>Primary Commodity Export :</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 0 สินค้าส่งออกประเภทวัตถุดิบ ทรัพยากรธรรมชาติ สินค้าเกษตรกรรมที่ยังไม่แปรรูป 0 ราคาส่งออกขึ้นกับราคาในตลาดโลก และปริมาณผลผลิตขึ้นกับปริมาณแรงงาน และสภาพภูมิอากาศ
<p><u>Export Processing Assembly</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 0 อาศัยหรือเน้นแรงงานในการประกอบ โดยการนำเข้าชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบสินค้า 0 ประเทศผู้รับการลงทุนต้องการการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเสนอมาตรการสิ่งจูงใจต่างๆ เช่น เขตส่งเสริมการลงทุน การค้าเสรี เพื่อหวังผลในการจ้างงาน เงินทุน เทคโนโลยี รวมถึงเป็นช่องทางเพื่อการส่งออก 0 ค่าจ้างแรงงานเป็นปัจจัยกำหนดอุตสาหกรรมที่เน้นแรงงาน การโยกย้ายฐานการผลิตสำหรับอุตสาหกรรมลักษณะนี้จึงมักเกิดขึ้นไปตามแหล่งประเทศที่มีค่าแรงต่ำ
<p><u>Component-supply Subcontracting</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 0 เป็นชิ้นส่วนในอุตสาหกรรมที่เน้นเทคโนโลยีก้าวหน้า ซึ่งขั้นตอน การประกอบสินค้าสำเร็จรูปมักดำเนินการในประเทศที่พัฒนาแล้ว ลักษณะการผลิตจะเป็น Vertical integrated Exports เป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการยกระดับเทคโนโลยี คุณภาพอุตสาหกรรมและก่อผลกระทบเชื่อมโยงย้อนหลังต่อผู้ผลิตท้องถิ่น (Local Suppliers) 0 เป็นอุตสาหกรรมที่ควบคุมและบริหารโดยบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติผ่านเครือข่ายกิจการที่ลงทุนตั้งฐานการผลิตในประเทศต่างๆ ด้วยลักษณะนี้จึงก่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศหรือระหว่างภูมิภาค
<p><u>Original Equipment Manufacturing : OEM.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 0 เป็นการผลิตสินค้าสำเร็จรูปภายใต้การผลิตตามเงื่อนไขสัญญา (Contract Manufacturer) โดยผู้รับจ้างเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบในเรื่องการผลิตให้ได้คุณภาพ ปริมาณ ตามคุณสมบัติที่ผู้ว่าจ้างกำหนด ขณะที่การตลาด การจัดจำหน่ายเป็นหน้าที่ของผู้ว่าจ้าง 0 ผู้รับจ้างผลิต ต้องมีความสามารถในการด้านการออกแบบ การแสวงหาวัตถุดิบที่ต้องการ กระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพรวมถึงการบริหาร ต้นทุน การส่งมอบที่ตรงเวลา โดยจำหน่ายภายใต้ชื่อยี่ห้อที่ผู้ว่าจ้างกำหนด 0 เป็นตลาดสินค้าที่ก่อกำไรสูง แต่ขนาดตลาดอาจมีขนาดเล็กขึ้นกับความต้องการของลูกค้าโดยเฉพาะ หรือความต้องการเฉพาะรุ่น (Nich Market)
<p><u>Original Brandname Manufacturing : OBM</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 0 เป็นลักษณะสินค้าที่ผู้ดำเนินการผลิตและส่งออกขายภายใต้ยี่ห้อสินค้าของตนเองให้เป็นที่ปรากฏและสร้าง ความนิยมในตลาดโลก เช่น รถยนต์เกาหลี่ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ของไต้หวัน 0 เป็นตลาดสินค้าที่ผู้ผลิตสามารถเลือกผลิตสินค้านี้ระหว่างตลาด OEM. หรือ OBM. ขึ้นกับผลตอบแทน ความเสี่ยงการลงทุน และเงื่อนไขอื่นๆ

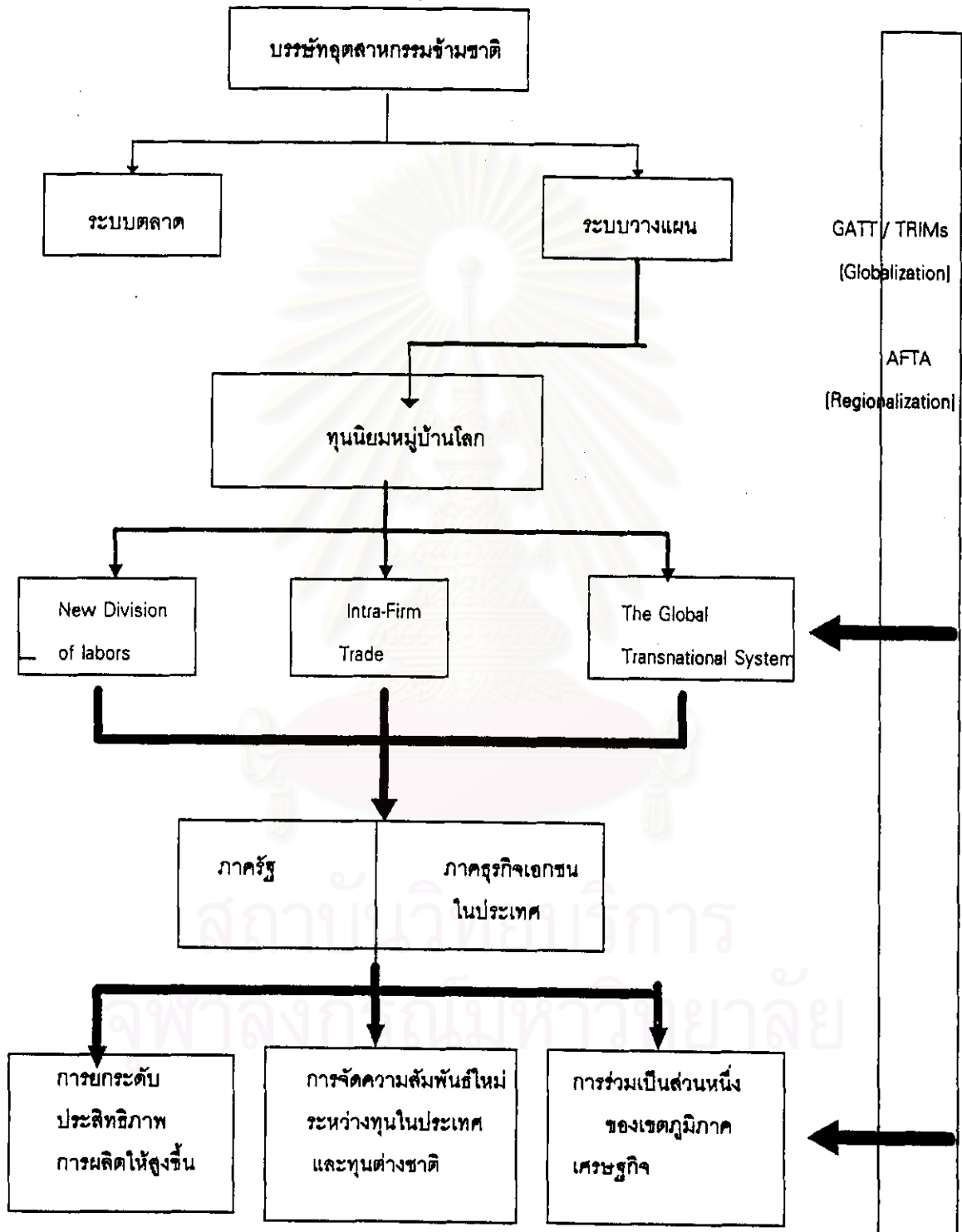
ที่มา : Gereffi, Gary [1995]

* ตารางที่ 2.2 ลักษณะแนวนโยบายเศรษฐกิจของสำนักเสรีนิยม (Neoclassic)

<p>การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ในทัศนะของ World Bank ถือเป็นหัวใจสำคัญมากเพราะเป็นพื้นฐานการเติบโตทางเศรษฐกิจ ระยะยาว การลงทุนของภาคเอกชน ปัญหาเงินเฟ้อเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข ซึ่งการใช้นโยบายการคลัง นโยบายการเงินจึงต้ององระมัดระวังผลกระทบต่อปัญหานี้</p>
<p>การป้องกันภาวะเบี่ยงเบนราคา (Price Distortion) จากราคาตลาด ซึ่งจะนำไปสู่การเสียประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร มุ่งตั้งราคาที่ถูกต้อง (getting the right price) ลดการควบคุมราคา การลงทุนต่างๆ</p>
<p>สนับสนุนการแข่งขันให้เกิดสภาพการก้าวเสรี ทำให้ระบบระบบเศรษฐกิจทำงานอย่างมีประสิทธิภาพยกเลิกกิจกรรมที่ก่อให้เกิดค่าเช่าทางเศรษฐกิจ ให้อัตราแลกเปลี่ยนอยู่ในภาวะที่เหมาะสมต่อสถานการณ์เศรษฐกิจ ทั้งยังเป็นเงื่อนไขสำคัญ คือทำให้การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจลดลง การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยธุรกิจ รัฐ ผู้จัดการแรงงานถึงความต้องการระหว่างกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว</p>
<p>การมุ่งเน้นยุทธศาสตร์การส่งออก (Push Export Strategy) เวทีการแข่งขันในตลาดโลกย่อมต้องการสินค้าคุณภาพดี ราคาถูก เป็นมาตรการชีวิตความสำเร็จของการพัฒนาประเทศ เงื่อนไขความสำเร็จ คือ ประโยชน์เชิงเปรียบเทียบในแง่แรงผลักดันของตลาดและความพร้อมปัจจัยการผลิต การส่งออกจึงเป็นกลไกสำคัญผลักดันให้เกิดสิ่งต่างๆ ตามมา ทั้งจากระบบการวางระบบอัตราแลกเปลี่ยน การยกระดับการพัฒนาเทคโนโลยี การจัดการ จนนำไปสู่การระดมทุน การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ ทุนกายภาพ (infrastructure) ต่างๆ การลดลงของความไม่เท่าเทียมในการกระจายผลได้ ให้ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของแต่ละประเทศในการหมุนเวียน แลกเปลี่ยนจัดสรรทรัพยากรทำให้เกิดปัจจัยในการสนับสนุนให้การผลิตมีต้นทุนที่แท้จริง และเป็นฐานยกระดับเทคโนโลยีต่อไปและนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีในที่สุด จากยุทธศาสตร์นี้ กลไกตลาดจะเป็นตัวจัดการผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวหน้า เติบโต ยกกระดับเป็นประเทศพัฒนาแล้วต่อไป</p>
<p>ลดบทบาททางตรงของรัฐบาล ในระบบเศรษฐกิจโดยใช้นโยบายแปรรูปกิจกรรมของรัฐให้เป็นของเอกชน (Privatization) และลดการใช้จ่ายของรัฐบาล</p>
<p>การสร้างประสิทธิภาพ และระบบการเงินมั่นคง ด้วยปัจจัยดังชุด คือ อัตราดอกเบี้ยแท้จริงที่เป็นบวก (Positive real interest rate) จะกระตุ้นการออมในกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูง ในระยะเริ่มแรกของประเทศเหล่านี้มีการควบคุมปกป้องกิจการสถาบันการเงิน มีการวางเงื่อนไขกฎระเบียบ การปกป้องกิจการธนาคาร การสร้างสถาบันสินเชื่อระยะยาวจากภาครัฐ การกำกับทำให้สินเชื่อต่อภาคอุตสาหกรรม ธุรกิจที่ต้องการส่งเสริม ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของสถาบันการเงิน กับภาครัฐอาจแตกต่าง คือ บางประเทศมีความอิสระต่อกัน ขณะที่บางประเทศ สถาบันการเงินเป็นหน่วยงานของรัฐและเริ่มมีการเข้ามาแข่งขันของธุรกิจธนาคารจากต่างประเทศมากขึ้น</p>
<p>การสร้างสถาบันเพื่อส่งเสริมการเติบโต ความสำเร็จของการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจมาจากนโยบาย และประสิทธิภาพดำเนินงานของหน่วยงานที่ดูแลในเรื่องนี้ ขอบเขตการทำงานในบางประเทศมีกว้าง ขณะที่บางประเทศเป็นเพียงการดูแลเชิงมหภาค ข้อเสนอนี้ของ World Bank คือ หน่วยงานควรประกอบด้วยข้าราชการ สื่อมวลชน ผู้แทนแรงงาน และนักวิชาการในการร่วมพัฒนาองค์กร และปรับปรุงระบบการหมุนเวียนของข้อมูลระหว่างหน่วยธุรกิจ กับรัฐบาล</p>

ที่มา : World Bank 1993

แผนภาพ 2.1 : ความสัมพันธ์ของกลไกเศรษฐกิจในกระแสเศรษฐกิจ สังคมโลก

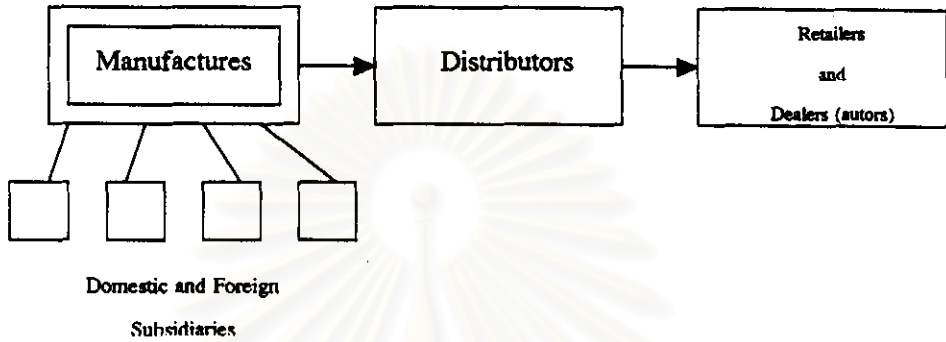

ที่มา : ปรับจาก Galbraith [1973,1979] และ Gereffi [1995]

แผนภาพ 2.2 ลักษณะเครือข่ายการผลิตโภคภัณฑ์ [Commodity] ของบริษัทอุตสาหกรรมข้ามชาติ

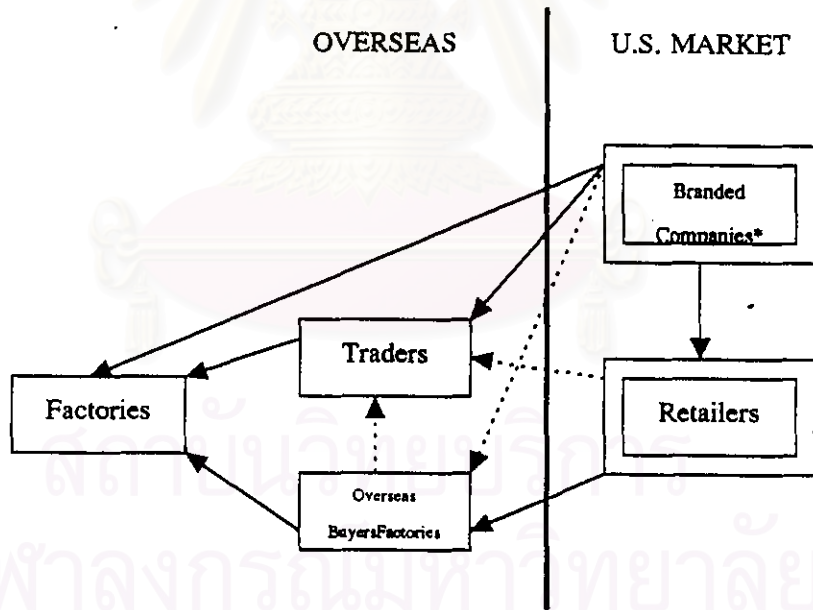
1) Producer-Driven Commodity Chains

(Industries such as automobiles, computer, aircraft and heavy machinery

2) Buyer-Diven Commodity Chains

(Industries such as garments, footwear, toys, and housewares

Note: เส้นทึบแสดงความสัมพันธ์พื้นฐาน [primary relationships]

เส้นประแสดงความสัมพันธ์ข้างรอง [secondary relationships.]

ที่มา : Gary Gereffi 1995